

چند پرسش پیرامون آیه ی مباحله

<?xml encoding="UTF-8">

1 . داستان آیه مباحله چیست؟

2 . مقام حضرت علی علیه السلام بالاتر است یا مقام پیامبران علیهم السلام (غیر از خاتم الانبیا)؟

3 . آیا همسران پیامبر صلی الله علیه وآله، اهل بیت او هستند؟

4 . آیا کسانی که مادرشان از سادات است، سید می باشند؟

آیه مباحله، آیه بسیار مهم و جالبی است که جواب چندین سؤال را با هم داده است.

درباره شأن نزول این آیه چنین آمده است: گروهی از مسیحیان در منطقه مرزی حجاز و یمن، به نام «نجران»، ساکن بودند. 1

پیامبر وقتی به مدینه آمد و حکومت اسلامی رشد پیدا کرد، یهودیان اطراف مدینه در برابر پیامبر صلی الله علیه وآله توطئه کردند و گروهی از مسیحیان نجران نیز برای آن که از رسالت حضرت محمد صلی الله علیه وآله مطمئن شوند، به مدینه آمدند. عالمان آنان به بحث و گفت و گو با پیامبر صلی الله علیه وآله پرداختند و بر اعتقاد خود درباره حضرت مسیح علیه السلام که فرزند خداست، اصرار می ورزیدند. در این هنگام، آیه مباحله نازل شد که نشان می دهد در جایی که بحث علمی، ثمره و فایده ای ندارد، باید از راه دیگری وارد شد و این راه، همان مباحله، به معنای نفرین بود که در میان مسیحیان نیز پذیرفته شده بود؛ پس این آیه نازل شد:

«فَمَنْ حَاجَّكُ فِيهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمْ وَ نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمْ وَ أَنْفُسَنَا وَ أَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ 2؛ ای پیامبر! به آنان بگو بیایید ما فرزندان خود را دعوت کنیم؛ شما هم فرزندان خود را. ما زنان خویش را شما هم زنان خود را. ما نفس خود را بیاوریم شما هم نفس خود را؛ سپس طرفین را نفرین کنیم و بگوییم خدا لعنت کند هر کسی را که دروغ می گوید (یعنی می داند حق چیست؛ اما به زبان دروغ می گوید)».

به دنبال این توافق، روز مباحله، 24 ذی الحجه مشخص شد. مسیحیان نجران دیدند پیامبر با چهار نفر آمد؛ علی علیه السلام؛ زهرا علیها السلام، امام حسن و امام حسین علیهما السلام که با شخص پیامبر، یک هیئت پنج نفره را تشکیل می دادند. طبق نقل تاریخی شیعه و سنی، آنها وقتی این گونه آمدن پیامبر را دیدند، عقب نشینی کردند و به اطرافیان خود گفتند: اگر پیامبر اسلام صلی الله علیه وآله به گفته خودش اطمینان نداشت، نزدیک ترین افراد خاندانش را نمی آورد. به همین جهت، مسیحیان نجران گفتند: ما راضی هستیم جزیه (مالیات) بدهیم و زیر چتر حکومت اسلامی زندگی کنیم. پیامبر صلی الله علیه وآله هم پذیرفت و دیگر نفرین نکرد. این آیه، هم نشانه فضیلت اهل بیت علیهم السلام است و هم نشانه آشکاری است که پیامبر صلی الله علیه وآله رحمه للعالمین است. لازم به یادآوری است این هم که می گویند امام زمان (عج) می آید و خون ریزی می کند، حتماً بدانید باطل است. امام زمان علیه السلام جانشین پیغمبری است که رحمت للعالمین است. حضرت امیر علیه السلام در نهج البلاغه می فرماید: وقتی حضرت می آید، عقول مردم را کامل می کند و مردم ایمان می آورند؛ یک تعدادی از لشکر سفیانی و دجال هستند که در جنگ کشته می شوند؛ آن هم قبل از ظهور حضرت؛ اما وقتی حضرت بیاید، یک حکومت عدل جهانی ایجاد می کند و حکومت های دیگر هم با رضایت و از روی رغبت،

ایمان می آورند.

در هر صورت، با توجه به این آیه شریفه، پیغمبرصلی الله علیه وآله مأمور است سه گروه را بیاورد و اگر گروه چهارمی را بیاورد، پیغمبرصلی الله علیه وآله گناه کرده و از دستور خدا سرپیچی کرده است و اگر کمتر هم ببرد، باز هم نافرمانی خدا را کرده، حال باید دید که حضرت چه کسانی را برده است؟

1. «فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَ أَبْنَاءَكُمُ»؛ پیامبرصلی الله علیه وآله از میان فرزندان، امام حسن و امام حسین علیهما السلام را با خود بُرد.

بر اساس این که امام حسن و امام حسینعلیهما السلام به دستور پیامبرصلی الله علیه وآله در آن واقعه حضور داشتند و قرآن تعبیر نموده است که پیامبر فرزندان خود را ببرد، جواب آن سؤال معلوم می شود که نوه دختری هم، فرزند پدربزرگ است و الا پیامبرصلی الله علیه وآله باید می گفت من بچه ندارم و اینها بچه های دامادم هستند. بنابراین، همان طور که به سیدهای که از طریق پدر به پیامبرصلی الله علیه وآله می رسند، به عنوان فرزندان و نسل پیامبرصلی الله علیه وآله احترام گذاشته می شود، لازم است به کسانی که مادرشان سید است نیز احترام گذاشت؛ اگرچه از نظر فقهی، به آنها خمس تعلق نمی گیرد.

2. «و نِسَاءَنَا وَ نِسَاءَكُمُ»؛ پیغمبر علاوه بر دختران و دیگر زنان خویشاوند خود، نه زن داشت و در قرآن نیز لفظ جمع آورده شده است و این نشان می دهد که از میان زنان هر تعدادی که شرایط را داشته باشند باید ببرد و اگر صد تا زن هم از اهل بیت او حساب می شدند، باید ببرد [و این جمع آوردن، نکته دارد].

با وجود این که در آیه، لفظ جمع آمده، اما پیغمبر فقط زهرا سلام الله علیها را برده یا باید بگوییم پیغمبرصلی الله علیه وآله خلاف امر خدا کارکرده (نعوذ بالله) که خداوند جمع خواسته و گفته زنهایت را باید ببری، ولی پیغمبر نافرمانی کرد و یکی را برد و این که اصلاً در شأن پیغمبر نیست یا این که بگوییم مراد آیه زنانی بود که از اهل بیت بودند و زن، شخصیت حقوقی پیامبرصلی الله علیه وآله به حساب می آید؛ از این رو، پیغمبر فقط زهرا سلام الله علیها را برد؛ چون فقط او جزء اهل بیتش حساب می شد و حتی اگر خدیجه هم با آن همه مقام و منزلت که ام المؤمنین است، زنده بود، او را با خودش نمی برد!

بنابراین، عبارت «نساءونا» به صورت جمع است؛ اما پیامبرصلی الله علیه وآله تنها یک نفر و آن هم حضرت فاطمه سلام الله علیها را برای مباحله همراه خود برد و این نشان می دهد که از میان خویشاوندان پیامبرصلی الله علیه وآله از جنس زن، تنها یک زن همراه او بود که جزء اهل بیت پیامبرصلی الله علیه وآله بود و اگر دیگری هم بود، به مقتضای لفظ جمع، باید پیامبر او را با خودش می برد و به عبارت دیگر، این عمل پیامبرصلی الله علیه وآله نشان می دهد که زنان پیامبر، جزء اهل بیت نمی باشند.

در پاسخ سؤال دیگر باید گفت که مقام پیامبر اسلامصلی الله علیه وآله، برتر از تمامی پیامبران گذشته است؛ زیرا او خاتم انبیاء و سید مرسلین است.

حال سؤال این است که چرا پیامبر، حضرت علی علیه السلام را با خود به مباحله برد؛ او نه جزء فرزندان پیامبرصلی الله علیه وآله است و نه جزء زنان پیامبر، پس ناگزیر باید پیامبر او را جزء نفس خویش حساب کرده باشد (انفسنا)؛ یعنی علی علیه السلام نفس و جان پیامبر است و مقام پیامبرصلی الله علیه وآله از همه انبیا بالاتر است؛ پس مقام حضرت علی علیه السلام نیز از همه انبیا بالاتر می باشد.

در روایات درباره امام علی علیه السلام می خوانیم که پیامبر به او فرمود: «لحمک من لحمی و دمک من دمی و الایمان مخالط لحمک و دمک کما خالط لحمی و دمی؛ گوشت تو از گوشت من و خون تو از خون من است و

ایمان با گوشت و خون تو آمیخته شده، همان گونه که با گوشت و خون من آمیخته شده است» و تنها فرقی که من و تو داریم؛ این است که من پیغمبرم و تو پیغمبر نیستی. اگر چه خلقت جسمی امامان علیهم السلام بعد از پیامبران بوده، اما خلقت نور آنها، قبل از آفرینش پیامبران بوده است؛ «خَلَقَكُمُ اللَّهُ نُورًا وَ جَعَلَكُمْ بَعْرَشَهُ مُحَدِّقِينَ»³. اول و آخر و وسط عالم، اهل بیت عصمت و طهارت علیهم السلام بوده اند.

یکی از دلایل این که مقام پیامبر از انبیا دیگر بالاتر است، این است که او زحمات همه را تکمیل کرد و دلیل این که ولایت، این قدر مهم است، این است که حتی زحمت پیغمبر صلی الله علیه و آله را علی علیه السلام تکمیل کرد؛ «الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ أَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي»⁴.

آیا مقام حضرت زهرا سلام الله علیها از مقام حضرت مریم نیز بالاتر است؟

بدون شک چنین است. در روایتی از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله می خوانیم: «يَا بُنَيَّةُ لَا تَرْضَيْنَ أَنْ تَكُونِي سَيِّدَةَ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ؟ قَالَتْ: يَا أَبَةَ فَائِنَ مَرْيَمَ بِنْتُ عِمْرَانَ؟ قَالَ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ: تِلْكَ سَيِّدَةُ نِسَاءِ عَالَمِهَا...»⁵؛ پیامبر به حضرت زهرا سلام الله علیها فرمود: آیا راضی هستی که سیده زنان جهان باشی؟ حضرت فاطمه سلام الله علیها عرض کرد: ای پدر! پس مریم چه؟ حضرت فرمود: او سیده زنان زمان خود بود...».

باید توجه داشت که عالمین، جمع است (نه مفرد و نه تثنیه)، پس شامل همه جهان های قبل از ما و بعد از ما و اعم از جهان مادی - برزخی و آخرت می شود. اگر فضیلت ذاتی حضرت مریم سلام الله علیها این بود که مادر حضرت عیسی علیه السلام شد، فضیلت ذاتی حضرت زهرا سلام الله علیها این است که هم دختر نبوت بود و هم همسر ولایت و هم مادر امامان و اگر فضیلت عرضی مریم سلام الله علیها این بود که در راه دین عیسی علیه السلام زحمت کشید، فضیلت عرضی حضرت زهرا سلام الله علیها دفاع از دین خاتم انبیا و دفاع از ولایت و آیه «الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ» است؛ تا جایی که در راه این دفاع، به مقام شهادت نایل گشت؛ البته در این مقام، بحث فراوان است و آن را به مقام خود وامی گذاریم.

پی نوشت ها :

1. طبرسی، مجمع البیان، ج 2، ص 308.

2. آل عمران، آیه 61.

3. زیارت جامعه کبیره.

4. مائده، آیه 3.

5. ابن شهر آشوب، مناقب آل ابی طالب، ج 3، ص 105؛ جمال الدین محمد بن یوسف زرنجی الحنفی، نظم درر المسمطین، مطبعة الامام المیرالمؤمنین، ص 179.